

РЭПРЭЗЕНТАЦЫЯ ПАНЯЦЦЯ “РОДНАЯ МОВА” Ў ПАЭТЫЧНЫХ ТВОРАХ НІЛА ГІЛЕВІЧА

Марозава А.А.,

студэнтка 4 курса ВДУ імя П.М. Машэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь

Навуковы кіраўнік – Дзядова А.С., канд. філал. навук, дацэнт

Ніл Гілевіч – агульнапрызнаны майстар паэтычнага слова, якое ён умее шанаваць, беражліва ставіцца да яго, вяртаць яму рэальную першароднасць гучання і сэнсу, выяўляць яго экспрэсіўную сілу. У сваіх шматлікіх публіцыстычных працах і прамовах паэт заўсёды смела адстойваў права роднай мовы на самастойнасць, на яе актыўнае выкарыстанне ў розных сферах жыцця і дзейнасці людзей. Актуальнасць тэмы нашага даследавання тлумачыцца неабходнасцю вывучэння моўнай спецыфікі нацыянальнага мастацкага тэксту беларусаў, дзякуючы чаму можна больш глыбока зразумець асаблівасці гісторыі і культуры, менталітэту і характару нашага народа як самастойнага этнасу.

Мэта артыкула – выявіць лексіка-стылістычныя асаблівасці мовы паэтычных твораў Ніла Гілевіча, у якіх рэпрэзентуецца паняцце “родная мова”.

Матэрыял і метады. Даследаванне праведзена на матэрыяле вершаваных твораў Ніла Гілевіча [1]. Асноўнымі метадамі даследавання выступаюць апісальны метады і метады сістэмнага аналізу.

Вынікі і іх абмеркаванне. Як заўважалася вышэй, Ніл Гілевіч быў шчырым прыхільнікам роднай мовы і культуры, імкнуўся да папулярызацыі і пашырэння беларускага слова. На яго думку, наша мова адыгрывае вядучую ролю ў працэсе адраджэння культуры беларусаў, а таму небеспадстаўна перасцерагаў нас: “Збядненне і затым атрафія роднай мовы непазбежна вядуць да адмірання нацыянальных традыцый і ўсёй духоўнай творчасці нацыі ў цэлым; у выніку – дэградацыя культуры наогул, і, значыць, маральная дэградацыя народа” [2, с. 215]. Гэтая думка адлюстравана ў наступных паэтычных кантэкстах: “**Згіне мова – і згіне народ як асоба, / Бо без мовы сваёй – без уласнай душы – / Ён ужо не народ, а сабраны часова / Выпадковы натоўп на жыцця кірмашы**” [1, с. 156]; “**Ну, а мы – калі толькі абудзім / Слова роднае ў кожнай душы, – / Дык на невуцтва край наш асудзім, / Счахнем-спрахнем у дзікай глушы**” [1, с. 44]. Аўтар папярэджвае нас, што страта народам сваёй мовы непазбежна вядзе да страты яго як этнасу.

Вядучую ролю ў станаўленні нацыянальнай свядомасці беларусаў Ніл Гілевіч адводзіў найперш мове: “**Мова сілу дае, жывіць душы людскія, / Акрыляе і лечыць, як прыйдзе бяда. / Мова – духу матэрыя, мова – стыхія, / Як наветра, як гром, як агонь, як вада**” [1, с. 156]; “**Зналі: мова яднае людзей і гуртуе / У сям’ю-грамаду, як сяціёр і братоў. / І нішто так ад смерці народ не ратуе, / Як да роднае мовы святая любоў**” [1, с. 156]; “**Мова, мова на волі Усявышняга стала / Той чароўнаю сілаю, магіяй той, / Што ішла ад зямлі і ў людзей пранікала / І рабіла з душы адзінай душой...**” [1, с. 156]. Праз выкарыстанне разгорнутых метафар мова яднае людзей і гуртуе, ішла на зямлі і ў людзей пранікала, стала сілай, магіяй і інш. сцвярджаецца думка пра тое, што мова з’яўляецца тым “інструментам”, які аб’ядноўвае людзей у агульную этнічную супольнасць. У прыведзеных урыўках паэт-публіцыст ужывае дзеяслоўныя метафары [мова] *сілу дае, жывіць душы людскія, акрыляе і лечыць* і інш., дзякуючы якім рэалізуецца думка пра грамадскую значымасць мовы ў станаўленні народа як нацыі, яго незалежнасці, фарміраванні этнічнай свядомасці. Майстар слова параўноўвае родную мову з наступнымі прыроднымі з’явамі – “стыхіямі”: [мова] *як наветра, як гром, як агонь, як вада*. Апрача таго, мова з’яўляецца неацэннай нацыянальна-культурнай спадчынай народа, яго адметнай этнічнай рысай, якая выдзяляе нас з шэрагу іншых людзей і аб’ядноўвае ў адну этнічную супольнасць. Гэта думка рэалізуецца ў наступным паэтычным кантэксте: “**А мова – вось: жыве, жывая / І набірае сілу-моц. / І нас – душу з душой – яднае, / Як берагі надзейны мост**” [1, с. 16], дзе, выкарыстоўваючы прыём адухаўлення (*мова жыве, мова набірае сілу-моц*), а таксама эпітэт *мова жывая* сцвярджаецца думка, што мова злучае пакаленні, трывала яднаючы паміж сабой людзей, “**як берагі надзейны мост**”.

Адной з умоў захавання роднай мовы з’яўляецца, на думку аўтара, навучанне на ёй дзяцей у школе: “**Хай змалку прыйдзе да высновы, / Прызнанай людствам нездарма: / Мілей, чым гукі роднай мовы – / На свеце радасці няма. / Каб не запозна далучыцца / Да векавых яе акрас – / Addай дзіця вучыцца / У беларускі клас!**” [1, с. 73]. Выкарыстоўваючы сінтаксічную канструкцыю *addай дзіця вучыцца ў беларускі клас*, паэт звяртаецца да бацькоў з заклікам адпраўляць сваіх дзяцей вучыцца ў беларускамоўныя класы.

Ніл Гілевіч заклікае людзей не адракацца ад роднай мовы, бо яна выступае неад’емнай часткай нашай нацыянальнай свядомасці: “*Народ! Калі ты ёсць народ, / А не бязвольны раб дармовы, – / Не дай пуціць сябе на звод: / Не выракайся роднай мовы!*” [1, с. 59]; “*Ну, а калі ад кухоннага посуду / Дух ваш просіцца ў высь Перунову – / Лепшага вы не знойдзеце спосабу, / Як акунуць сябе ў родную мову*” [1, с. 17]. У першым паэтычным урыўку праз выкарыстанне эпітэтаў *не бязвольны раб дармовы* семантызуецца думка, што толькі па-сапраўднаму свабодны і моцны духам чалавек не адрачэцца ад матчынай мовы.

Між тым, як лічыць аўтар, шмат хто ўжо знайшоў у сабе сілы выступіць супраць звужэння сфер ўжывання беларускай мовы ў грамадстве: “*Сыны і дочки матухны-зямлі! / Вы бачыце, як сатанеюць тыя, / Што ў нашых душах так і не змаглі / Усмерціць мовы зернейкі жывыя?*” [2, с. 41]; “*Мой гнеў прарос са слёз майго дзіцяці. / І страшна мне было за лёс ягоны. / Але да ганьбы, ведаў я, не дойдзе: / Бацькоўскай мовы не зрачэцца сын!*” [1, с. 44], дзе развіты зваротак *сыны і дочки матухны-зямлі* рэпрэзентуе пачуццё гонару Ніла Гілевіча за маладое пакаленне беларусаў, якое не дазволіла ўсмерціць мовы зернейкі жывыя, дзе дзеяслоў *усмерціць* у складзе прыведзенага метафарычнага выразу ўжыты ў значэнні ‘знішчыць’ [мову]. У апошнім прыкладзе праз выкарыстанне дзеяслоўных метафар *мой гнеў прарос са слёз майго дзіцяці, бацькоўскай мовы не зрачэцца сын* сцвярджаецца ўпэўненасць Н. Гілевіча ў тым, што сучаснае пакаленне моладзі не адрачэцца ад жывога беларускага слова, якое дасталася ёй у спадчыну ад сваіх продкаў. Паэт асуджае забыццё мовы, але разам з тым верыць у тое, што яго народ не дапусціць страты сваёй нацыянальнай святыні: *да ганьбы, ведаў я, не дойдзе*.

Заклучэнне. Такім чынам, даследаваны намі моўны матэрыял, праз які рэпрэзентуецца паняцце “Радзіма” ў паэтычных творах Н. Гілевіча, сведчыць, што ўжытыя аўтарам лексічныя адзінкі рознага семантычнага нападнення, моўна-выяўленчыя сродкі і стылістычныя фігуры даюць магчымасць зразумець гістарычнае мінулае нашага народа, асэнсаваць ролю мовы ў яго жыцці, убачыць асаблівасці светапогляду і менталітэту беларусаў.

1. Гілевіч, Н. Збор твораў. Т. 3. Вершы і паэмы 1993 – 1999. / Н. Гілевіч. – Мінск: Маст., літ., 2001. – 350 с.
2. Моўная адзінка ў кантэксце часу : зб. матэрыялаў Рэсп. Навук.- практ. канф., Брэст, 20 лістап. 2015 г. / Брэст. Дзярж. Ун-т імя А.С. Пушкіна ; рэдкал. : М.М. Аляхновіч [і інш.]; пад агул. рэд. Л.В. Левацэвіч. – Брэст; БрДУ, 2016. – 217 с.

НЕОДНОЗНАЧНОСТЬ МЕТОДА ЛЮДОВИКА ОБ ИСПРАВЛЕНИИ ПРЕСТУПНИКОВ В РОМАНЕ ЭНТОНИ БЁРДЖЕССА «ЗАВОДНОЙ АПЕЛЬСИН»

Новикова Я.В.,

студентка 4 курса ВГУ имени П.М. Машерова, г. Витебск, Республика Беларусь
Научный руководитель – Глазман Л.Я., канд. филол. наук

Метод Людовика об исправлении преступников в романе Э. Бёрджесса «Заводной апельсин» является достаточно неоднозначным. Оригинальностью раскрытия данной проблемы в произведении Э. Бёрджесса «Заводной апельсин» обусловлена актуальность работы.

В романе Энтони Бёрджесса «Заводной апельсин» в центре повествования находится малолетний преступник Алекс. В это время разрабатывается метод Людовика об исправлении преступников путем их лечения. Считалось, что лечение поможет преступнику стать на путь исправления. Цель исследования – выявить противоречивость метода Людовика об исправлении преступников в романе Энтони Бёрджесса «Заводной апельсин».

Материалы и методы. Материалом для исследования послужил роман Энтони Бёрджесса «Заводной апельсин». Методы исследования: герменевтический.

Результаты и их обсуждение. В романе «Заводной апельсин» подросток Алекс со своими друзьями ведут аморальный образ жизни. Они грабят, избивают людей, насилюют женщин. Вскоре Алекс попадает в колонию за убийство на большой срок. Алекс не приживается с сокамерником и в результате драки случайно убивает его. В тюрьме Алекс слышит про «лечение» для заключенных. В результате убийства им сокамерника, министр внутренних дел приходит к выводу, что на нем стоит попробовать метод Людовика. Алексу сообщают, что, пройдя курс лечения, он будет отправлен на свободу. Подросток не понимает, в чем заключается суть метода, но соглашается, так как не хочет сидеть в тюрьме весь срок. То, с чем сталкивается Алекс, поражает его.